KönyvtárMozi füzetek 8.

JANKOVICS MARCELL: MAGYAR NÉPMESÉK

Útmutató KönyvtárMozi foglalkozáshoz

KVÍZ

játékok

TUDTAD-E?

kulisszatitkok

könyvajánló

ÖTLETEK

életrajzok

filmismertető

érdekességek

Kiadja a Csorba Győző Könyvtár
7622 Pécs, Universitas u. 2/A

Felelős kiadó:
Miszler Tamás

Összeállította és szerkesztette:
Kárpáti Szlávna

Korrektor:
Németh Luca

Nyomda:
Sz. K. Stúdió Kft.

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap és
a Baranya Megyei Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer támogatásával

ISBN 978-963-9043-46-6
ISSN 2560-0206

Pécs, 2017

FilmPakk – film, szórakozás és tudás egy dobozban

A Nemzeti Kulturális Alap pályázati támogatásának köszönhetően a Csorba Győző Könyvtár új szolgáltatási csomaggal egészíti ki a népszerű KönyvtárMozi programot Baranya megyében. A pályázati projektben létrehozott FilmPakkokkal a KönyvtárMozikat működtető könyvtárak programjait szeretnénk gazdagítani, valamint a „mozigépész" könyvtáros, pedagógus munkáját segíteni. A szolgáltatás kialakításához a hasonló programokat már évek óta sikeresen működtető könyvtárak (a Grazi Városi Könyvtár, illetve a Bécsi Központi Könyvtár) gyakorlatát vettük alapul.

Az eddigi tapasztalatokat és a lakosság érdeklődési körét figyelembe véve a könyvtár munkatársai a Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) több mint 500 filmből álló adatbázisából válogattak az animációs filmek, a kötelező olvasmányok híres filmadaptációi és a magyar klasszikus játékfilmek közül. A FilmPakkok az adott filmek témájára építve dokumentumok széles választékát: új és antikvár könyveket, CD-ket, DVD-ket, hangoskönyveket, diafilmeket, társasjátékokat kínálnak a használóknak a teljesség igénye nélkül.

A csomagban található kiadványokkal nem titkolt célunk – a magyar filmkultúra megismertetése mellett – az olvasás népszerűsítése a nézőközönség életkorának megfelelő kínálattal. A kölcsönözhető dokumentumok leírása mellett ebben a kiadványban a filmezést követő közös beszélgetéshez, könyvtári foglalkozásokhoz kínálunk útmutatót. A filmismertetők, a rendező és a szerző életrajza, a témához kapcsolódó ismeretanyagok, érdekességek, filmkritikák, játék- és kreatív ötletek segítségével könnyebben fel lehet készülni egy-egy foglalkozás levezetésére.

A gyerekeknek szóló pakkok tematikája szervesen illeszkedik az adott meséhez/filmhez. Olyan tudásanyagok feldolgozására, mélyítésére is lehetőséget adhat, amelyekre az iskolai tanórák keretében sokszor nem jut elég idő. A könyvtári foglalkozások egy-egy iskolai, óvodai programsorozathoz, témahéthez is kapcsolhatóak, együttműködve a körzeti iskolákkal, óvodákkal, civil szervezetekkel. A felnőtteknek szóló pakkok nagy része azokra a filmalkotásokra épül, amelyek kiérdemelték, hogy az „53 magyar film" filmválogatásban is benne legyenek.

Reményeink szerint az új szolgáltatás meghozza a kedvét azoknak a kistelepülési könyvtáraknak is, amelyek még nem csatlakoztak a KönyvtárMozi programhoz. Emellett idővel szeretnénk a szolgáltatást szélesebb közönség számára is elérhetővé tenni, hiszen komplexitásuk révén akár „mozi" nélkül is kiválóan használhatóak.

Bízunk benne, hogy a szolgáltatás bevezetésével a KönyvtárMozikat látogatók számának növekedésén túl a beiratkozottak és a kölcsönzők, illetve a könyvtári foglalkozások száma is növekszik majd, így közvetetetten hozzájárulhatunk a könyvtárak közösségépítő szerepének erősítéséhez.

Terveink szerint a pakkokat évente átnézzük, lehetőség szerint frissítjük. Várjuk a „mozigépészek" javaslatait, ötleteit, hogy a szolgáltatás még jobban igazodjon az olvasók igényeihez.

Pécs, 2017. június 26.

Miszler Tamás
Csorba Győző Könyvtár

MAGYAR NÉPMESÉK

A *Magyar népmesék* mesesorozat 1977-ben indult útjára Mikulás Ferenc ötlete nyomán. A Kecskeméti Filmstúdió vezetője eredeti népmesék után kutatva segítséget kért a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjától. A sorozat tervezőjével és rendezőjével, Jankovics Marcellel elhatározták, hogy az egyes epizódokban az adott tájegység motívumait, viseletét, tájnyelvét jelenítik meg. A sorozat egyedülálló többek között abból a szempontból, hogy tartalmilag és képi megjelenítésben egyaránt autentikus elemeket használ fel.

A Kaláka együttes a sorozat zenéjében a népdalelemeket saját dallamokkal vegyítette, s főcímdala mára teljesen összefonódott a népmesékkel. Szabó Gyula és Bánffy György jellegzetes előadásmódja a régi mesemondók világát, hangulatát idézi meg. Az így létrejövő képi, zenei és szövegvilágnak köszönhetően a *Magyar népmesék* népszerűsége évtizedek múltán is töretlen.

Korosztály: 5–11 évesek

Mikulás Ferenc

stúdióvezető, producer, fesztiváligazgató

(Kaposvár, 1940. augusztus 17. –)

„Egy valamikori paraszt-polgár faluban töltöttem a gyermekkoromat 1940 és 1954 között. Láttam a tágabban értelmezett paraszti kultúra nyomait és annak pusztulási folyamatát. Olyan nevelésben részesültem, hogy tisztelni és őrizni kell az elődeinktől örökölt értékeket. A '60-as években vándorló figuránsként, geodétaként tapasztaltam, hogy az egész országra jellemző az, amit gyermekkoromban a településünkön láttam."

Mikulás Ferenc 1940-ben született Kaposváron. 1971-ben kérték fel a Pannon Filmstúdió Kecskeméti Műtermének vezetésére. Ezzel egy időben a Magyar Televíziónál igény mutatkozott egy gyerekeknek szóló rajzfilmsorozat elkészítésére, amely elindította a magyar népmesék megfilmesítésének gondolatát. Több film és filmsorozat producere (*Magyar népmesék*, *Vízipók-csodapók*, *Mondák a magyar történelemből*, *Leo és Fred* stb.). 1993-tól a Kecskeméti Animációs Filmfesztivál igazgatója, 1997–2000 között a Nemzetközi Animációs Filmművész Szövetség igazgatótanácsának tagja. Több nemzetközi filmfesztivál zsűrijének a munkájában vett részt.

Díjak:

Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (1995)
Balázs Béla-díj (2008)
Magyar Örökség díj (2011)
Raul Wallenberg-díj (2016)
Prima Primissima díj (2016)

Jankovics Marcell

animációs filmrendező, művelődéstörténész, könyvillusztrátor

(Budapest, 1941. október 21. –)

Jankovics Marcell 1941-ben született Budapesten. 1960-ban lett a Pannónia Filmstúdió munkatársa és évekig a stúdió Művészeti Tanácsának tagja. 1965 óta filmrendező, animációs tevékenységét reklámfilmekkel kezdte. Animátorként, animációs rendezőként, grafikai tervezőként és dramaturgként mások filmjeiben is közreműködött. Több száz film van a háta mögött, közülük 280 filmet maga is rendezett. Vezető rendezője volt a *Gusztáv*, a *Magyar Népmesék* és a *Mondák a magyar történelemből* című sorozatoknak. Négy egész estés játékfilmet készített (*János vitéz, Fehérlófia, Ének a csodaszarvasról, Az ember tragédiája*), amelyeknek nemcsak rendezője, hanem forgatókönyvírója és tervezője is volt. Negyvenegynéhány hazai és nemzetközi díj, valamint számos magyar kitüntetés tulajdonosa, zsűritagként eddig kilenc alkalommal képviselte Magyarországot nemzetközi filmfesztiválokon. Több mint 20 éven keresztül tanított animációt. Előbb a Budapesti Képzőművészeti Szakközépiskolában (1971–72), majd az Iparművészeti Főiskolán, később egyetemen (1981-től), amelynek DLA képesítésű (1997) magántanára volt. 2004–2007 között a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem doktori iskolájának képzésében vett részt.

Hajdanán rajzolt képregényeket is, mindig csak rangos szerzők (pl. Oscar Wilde, Stanisław Lem, Jókai) műveiből. Készített rajzfilmplakátokat, tervezett emblémákat, illusztrált mesekönyveket és más szépirodalmi műveket, továbbá saját könyveit is. Cikkei, tanulmányai és könyvei jelennek meg, főleg művelődés- és művészettörténeti tárgyban. Rendszeresen vesz részt gyerekrajz-pályázatok zsűrijében. 1988–98 között folyamatosan, később szórványosan készített ismeretterjesztő televíziós műsorokat forgatókönyvíróként, műsorvezetőként, rendezőként. A Duna TV egyik alapítója. 1993-ban a Magyar Művészeti Akadémia tagjává választották, később elnökségi tag lett, majd 2014-ben az Akadémia alelnöke.

Díjak:

Balázs Béla-díj (1974)
Kossuth-díj (1978)
Los Angelesben minden idők legjobb rajzfilmje díj a *Fehérlófia* c. filmért (1984)
Prima Primissima díj, Népművészet és Közművelődés kategóriában (2007)
Magyar Érdemrend Középkereszt Csillaggal kitüntetés (2013)
Nemzet Művésze Díj (2014)
és számos egyéb díj, filmdíj, díjazott könyv kapcsolódik a nevéhez.

A FilmPakkban található, a KönyvtárMozi foglalkozásra való felkészülést segítő, valamint a film témájában megjelent kölcsönözhető dokumentumok listája.

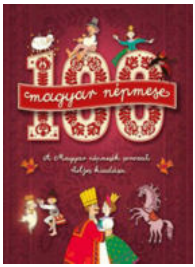

Gyuricza Eszter (szerk.): 100 magyar népmese *(Alexandra Kiadó)*
A *Magyar népmesék* sorozat valódi kulturális kincsünk: ezeken a meséken több generáció felnőtt már, a sorozat zenéje, a főcím ágról ágra szálló madara mindannyiunk közös élménye és emléke. A történetek valódi családi mesék, amelyek tökéletesen alkalmasak arra, hogy közelebb vigyék a gyerekekhez népmesei hagyományunkat. A *100 magyar népmese* kötet egyedülálló gyűjtemény, amelyben a sorozat valamennyi darabja helyet kapott, s amelynek éppen ezért ott a helye minden család könyvespolcán. (www.moly.hu)

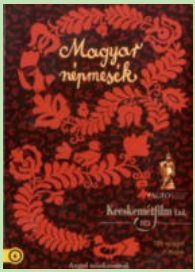

Magyar népmesék DVD-n
A 100 magyar népmese rajzfilmes változata 8 DVD-n, a Kecskemétfilm Kft. kiadásában.

Magyar népmesék – A társasjáték *(Alexandra kiadó)*
„Most itt a lehetőség, hogy magunk is ellátogassunk az Óperenciás tengeren túlra és Tündérszép Ilona, Fehérlófia vagy a Csillagszemű juhász bőrébe bújva megpróbáljunk eljutni az Üveghegyen is túl fekvő fekete várba. Utunk során bízhatunk a régi mesék tanulságaiban és a „Jó tett helyébe jót várj!" itt is beigazolódik. Tedd magad próbára, gyűjtsd össze a varázslatos tárgyakat, amelyek segítenek az utadon. Próbálj szerencsét társaiddal és minden jó, ha vége jó!" (www.jatekocska.hu)

Gyuricza Eszter (szerk.): Magyar népmesék: A mindent járó malmocska; A csillagszemű juhász; Az égig érő paszuly *(Alexandra Kiadó)*
A *Magyar népmesék* sorozatból három kötetet választottunk ki, amelyek tartalmaznak állatmesét, bolondmesét, falucsúfolót, láncmesét, tündérmesét, vagyis a legkülönbözőbb mesetípusokkal találkozhatnak a gyerekek.

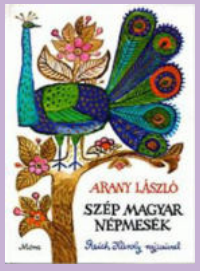

Arany László: Szép magyar népmesék *(Móra Kiadó)*
A tizenkilencedik század hatvanas éveiben Arany János siheder fia hétmérföldes csizmát húzott, és Juliska nénjével bejárta a gyönyörűséges Székelyföldet: népmeséket gyűjteni. Manapság is nyugodtan bízhatjuk gyermekeink fantáziáját Arany László szófordulataira, ha Babszem Jankó vagy az aranyhajú királykisasszony, netán Gagyi gazda vagy annyi más híres-nevezetes mesealak, okos-oktondi állatfigura sorsára vagyunk kíváncsiak. (www.libri.hu)

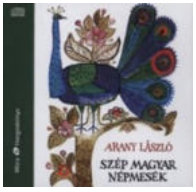

Arany László: Szép magyar népmesék – hangoskönyv *(Móra Kiadó)*
A mesekönyv anyagából hangoskönyv is készült, amelyen 15 neves színész mondja el a szép meséket.

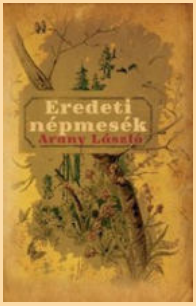

Arany László: Eredeti népmesék *(Nemzeti Örökség kiadó)*
Arany János fiának, Arany Lászlónak ez a klasszikus értékű magyar népmese gyűjteménye 1862-ben jelent meg először. Változatos témájú, ízes nyelven elbeszélt meséket tartalmaz, amelyeket Székelyföldön gyűjtött. Eredeti formájában olvashatjuk többek között a *Fehérlófia*, *Babszem Jankó*, *A kis gömböcz*, *Panczimanczi* című meséket. (www.bookline.hu)

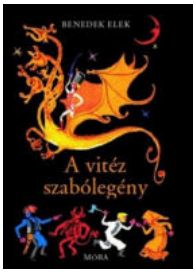

Benedek Elek: A vitéz szabólegény *(Móra Kiadó)*
Híres népmese-feldolgozásait immár nemzedékek adják egymásnak. A magyar népmesék legkedvesebb hősei lépnek elénk e csodálatos történetekben: sárkányölő kisbojtárok, vitéz szabólegények, a lehetetlent is legyőző királyfiak. Benedek Elek írásművészetében életre kel a népi mesemondó nyelvi egyszerűsége és tisztasága, tömör, nagyszerű kifejezőkészsége. (www.mora.hu)

Benedek Elek: A szegény ember királysága *(Corvina Kiadó)*
Ez a kötet egy válogatás Benedek Elek népszerű meséiből, mint *A világszép Nádszál kisasszony; Az okos lány; A szegény ember kakasa; Szóló szőlő, csengő alma, mosolygó barack;* Üssed, üssed botocskám*!; Szélike királykisasszony* és még sok másik. A könyvet Kun Fruzsina illusztrációi színesítik.

Világszép Nádszál kisasszony – diafilm
Rákosy Anikó rajzolta
Benedek Elek meséje, amelyben a királyfi feleséget keres, s útja során sok próbát kell kiállnia. (www.bookline.hu)

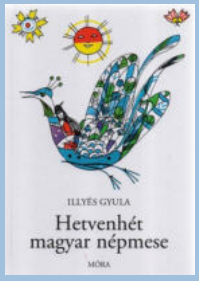

Illyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese *(Móra Kiadó)*
„Ezek a mesék a tizennégymilliós magyarság megtelepülésének legkülönbözőbb tájain teremtek; magukon hordják így e tájak sajátos mondatalakítását, nyelvi zeneiségét és – gyakran csak e tájakon értett – szavait. Egységesíteni, mindnyájunk számára azonnal érthetővé akartam tenni őket, úgy mégis, hogy a sajátosságukat megőrizzék. Hisz egy nemzet annál szervesebb, minél sokszerűbb; szellemileg annál gazdagabb és szabadabb, minél összetettebb, sőt tarkább; akár a festő a színeivel." Illyés Gyula (fülszöveg)

Illyés Gyula: Háromszor hét magyar népmese – hangoskönyv *(Móra Kiadó)*
Válogatás Illyés Gyula *Hetvenhét magyar népmese* című kötetéből.

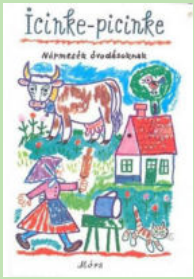

Kovács Ágnes (szerk.) Icinke-picinke: népmesék óvodásoknak *(Móra Kiadó)*
Köztudomású, milyen nagy szerepe van az óvodás korú gyerekek anyanyelvi nevelésében, szépérzékének fejlesztésében a versnek és a mesének. Az *Icinke-picinke* óvodásoknak való magyar népmeséket tartalmaz. A gyerekek nagyon szeretik a hangutánzó szójátékokból, cselekményismétlődésekből álló, egyszerű, mondókaszerű meséket, a láncmeséket, csalimeséket. Kovács Ágnes néprajztudós állította össze a kötet anyagát, figyelembe véve az utóbbi száz év gyűjtéseit, feldolgozásait, a kisgyermekeknek szóló népmesekincset. (fülszöveg)

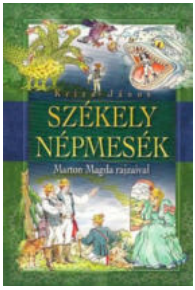

Kriza János: Székely népmesék *(Magyar Mercurius)*
Kriza János a magyar népköltészet egyik kiemelkedő gyűjtője volt, székely költő lévén gyűjtötte népe meséit, balladáit. Különös érdeme, hogy nagy hangsúlyt fektetett a szövegek hiteles közlésére, megőrizte és átmentette a korabeli székely nyelv utánozhatatlan zamatát. A tájszavak és kifejezések magyarázata a könyv végén található. (www.moly.hu)

Lázár Ervin: Az aranyifjítószóló madár – Ámi Lajos meséi *(Osiris Kiadó)*
„Ámi Lajos (1886–1963) Szamosszegen élt. Apja cigány-kovács volt, anyja magyar parasztcsaládból származott. Írni-olvasni nem tudott. Erdész Sándor néprajzkutató 1958–1962 között 262 meséjét gyűjtötte össze. A meséket 1968-ban három kötetben az Akadémiai Kiadó jelentette meg. A kötetekből kilenc mesét választottam, hogy hozzáférhetőbbé tegyem a mesekedvelő gyermek és felnőtt olvasók számára. Átdolgozásaimban igyekeztem a lehető leghívebben megőrizni az eredetiket." Lázár Ervin (fülszöveg)

„Mesélj nekem” címmel jelent meg egy 18 kötetből álló sorozat, amelynek egyes köteteit tematikusan válogatta össze és szerkesztette Luzsi Margó. A mesekönyveket Szalma Edit, Kállai Nagy Krisztina és Kiss István illusztrálta. Ebből adunk ízelítőt a pakkban.
„A gyerekek nem csak azt kérik, hogy mesélj nekem, hanem bizony egyúttal gyakran a rendelést is leadják: Mesélj nekem sárkányosat… manósat…” és így tovább. A klasszikus és népmese-válogatásokat tartalmazó sorozat tematikus kötetei a gyerekek kedvenc meseszereplőin kívül az élet fontos területeit is körbejárják: mesélnek szeretetről és jóságról, testvérekről és barátokról, okosokról és balgákról valamint még sok más, az életünkben minduntalan felbukkanó, lényeges témáról.” (www.manokonyvek.hu)

Mesélj nekem csodás szárnyasokról *(Manó Könyvek)*
Ebben a kötetben olyan ismert és kevésbé ismert szárnyasok – nem mindennapi galambok, varjak, vagy épp griffmadár –, és róluk szóló mesék szerepelnek, mint a *Csókai csóka*, vagy a Grimm testvérek népszerű története, *A hat hattyú* vagy a *Varjúkirály*. Aki pedig kíváncsi, hogy szerez magának Arany László *Jankó*ja feleséget, az is megtudhatja a könyvből. (fülszöveg)

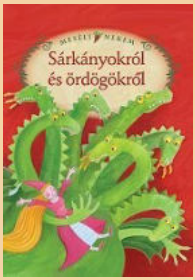

Mesélj nekem sárkányokról és ördögökről *(Manó Könyvek)*
A sorozatnak ebben a kötetében olyan ismert sárkányokról és ördögökről szóló mesék szerepelnek, mint például *A szerencsepróbáló királyfi*, vagy Arany László *Fehérlófia* meséje. De megtalálhatók a kötetben kevésbé ismert történetek is, mint például *A sárkányifjú*, vagy az Üveghegyi királylány című népmese. (fülszöveg)

Mesélj nekem tündérekről és boszorkányokról *(Manó Könyvek)*
A kötetben nem csak olyan ismert mesék találhatók, mint *Tündér Ilona és Árgyilus királyfi* szép története, de olyan kevésbé ismert, de legalább annyira szépek is, mint Benedek Elek *Gyöngyikéje*. Tündérek és boszorkányok elevenednek meg magyar és szász népmesékben boszorkányosan bűbájos rajzok kíséretében. (fülszöveg)

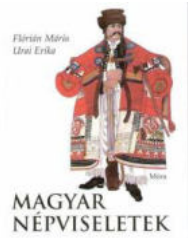

Flórián Mária – Urai Erika: Magyar népviseletek *(Móra Kiadó)*
„Ruha teszi az embert" – ennek a szólásnak az elmúlt századokban határozott jelentése volt. Szigorú szabályok írták elő, mely ruhadarabok, anyagok, díszek viselete mely néprétegeknek engedélyezett. A népviseletek tájanként, sőt közösségenként is különböztek, ruhájáról meg lehetett mondani, ki hová való, milyen életkorú, mi a családi állapota. A kötet a magyar falvak és mezővárosok jellemző öltözeteiből mutat be egy színes csokorra valót." (fülszöveg)

Beke Mari: 77 magyar népi játék *(Corvina Kiadó)*
A könyv olyan játékokat és kézműves technikákat mutat be, amelyek még olyan messzi korból származnak, amikor a szülők és csemetéik nem a boltban vagy az interneten vették meg a játékokat, hanem ők maguk csinálták. Beke Mari és a sok könyvben szereplő 6-14 éves gyerek mind azt szeretné, hogy te is csatlakozz hozzájuk, és fedezd fel, milyen fantasztikus dolog a két kezünkkel alkotni, hiszen már az is játék! (www.corvina.hu)

Chászárné Simon Alice (szerk.): Bábos mesekönyv óvodásoknak és kisiskolásoknak *(Nemzeti Tankönyvkiadó)*
A kötet olyan meséket tartalmaz, amelyeket a gyerekek hallás után könnyen megtanulhatnak és a kisiskolásoknak sem okoz gondot az olvasásuk. A bábokkal pedig el tudják játszani ezeket a rövid történeteket. (fülszöveg)

Kósa László – Szemerkényi Ágnes: Apáról fiúra *(Móra Könyvkiadó)*

„Mint minden más tudomány, a néprajztudomány is régi és általános tulajdonságból fakad, a kíváncsiságból, amely mindig figyelemmel veszi körül a másik embert, különösen a távolról érkezőt, és abból a kíváncsiságból, amely magamagát fürkészi: ki vagyok én, kik voltak az elődeim?" Ez a könyv a népi kultúra legfontosabb területeit mutatja be, ahhoz a réteghez visz közel, akik a tiszta forrást adták számos 19-20. századi alkotáshoz, többek között népmeséinkhez. A mesék világa jól tükrözi az egykori falusi életet. Megismerkedhetünk a paraszti társadalom mindennapi életével, tárgyi és szellemi örökségével. (www.lira.hu)

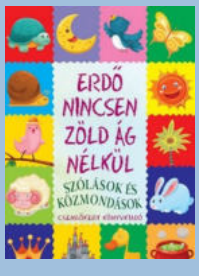

Erdő nincsen zöld ág nélkül – szólások és közmondások *(Csengőkert Könyvkiadó)*

A könyvben olyan közismert szólásoknak és közmondásoknak találjuk meg a magyarázatát, eredetét, mint a „többet ésszel, mint erővel" vagy „ordít, mint a fába szorult féreg", s amelyek gyakran felbukkannak tanulságként a mesékben is.

1700 találós kérdés – Ágazik, bogazik, mégsem levelezik. Mi az? *(Társ Kiadó)*

„Nem teheted be a bankba, mégis kamat terem rajta. Amíg tiéd nem is tudod, milyen kincs a tulajdonod. Pazarlod vagy nem pazarlod, így is elfogy, úgy is elfogy. Megöregszel, akkor tudod, milyen nagy volt a vagyonod. (a gyermekkor)"

ÉRDEKESSÉGEK

- Sokszor hallottuk már, hogy a népmese „szájról szájra terjedt" vagy „apáról fiúra szállt". De hogy is születtek a mesék? Régen nem csak a gyerekek hallgatták a meséket, hanem felnőttek is. Minden kisebb vagy nagyobb közösségnek megvolt a saját mesemondója, akik közismert és megbecsült személyek voltak. Jellemzően kiemelkedő egyéniségük, jó kifejezőképességük, remek fantáziájuk révén váltak mesemondókká. A hallgatóság a történeteket, meséket megjegyezte és voltak, akik továbbadták. Így terjedt szájról szájra, és alakíthatta ki-ki saját ízlése szerint, ezért lehet egy mesének többféle változata is. A mesemondóknak fontos szerepük volt, hiszen sokszor ők tolmácsolták a külvilág eseményeit. Képzeljétek el, hogy abban az időben sokan még nem tudtak írni, olvasni, még nem volt villany, TV, internet, telefon, ahonnan az emberek híreket kaptak, és ami szórakozást nyújthatott volna.

- Mesélésre leginkább akkor jutott idő, amikor a mezei munkák lezajlottak, s a benti közösségi munkák adtak alkalmat az összejövetelre. Ilyenek voltak a kukoricafosztás, kosárfonás, dohányfűzés, amikor a hosszú, monoton munka közben szívesen hallgatták a mesélőt. De a hosszú téli estéken vagy vasárnap délutánokon is összegyűltek valakinél egy kis szórakozásra. A mesélő sokszor olyan történeteket mondott, ami az emberek életében fontos szerepet játszott, gondjaikat és vágyaikat is meg tudta fogalmazni vagy éppen a sajátját, és olyan bölcsességgel rendelkezett, amellyel bele tudta szőni a mesébe az intelmeket, tanácsokat, tanulságokat. A történeteket a hallgatóság is alakíthatta egy-egy megjegyzéssel, közbeszólással, amire a mesemondó reagált. Így segítettek a mesék az emberek megnyugtatásában, egyes események feldolgozásában és a szórakoztatásban.

- Egy-egy mesemondónak megvolt a saját műsora, stílusa, igazi előadók voltak. Volt, aki a tündérmeséket tudta a legjobban, más a bolondmeséket, kinek nagyobb volt a repertoárja, kinek kisebb. Meséiket átszőtték saját félelmeik és hiedelmeik. Sok jelenségre, eseményre nem tudtak még „tudományos" magyarázatot, ilyenkor saját hiedelmeikre támaszkodtak. Különleges észleléseiket hiedelmeik és fantáziájuk összekapcsolásával adták tovább. Így születhettek pl. a lidérc, lidércfény és számos más mesei alak és motívum. Sokan valóban hitték, hogy léteznek boszorkányok és ördögök. Csodás és valós elemek keverednek, együtt élnek ezekben a mesékben. Ma hasonlók a fantasztikus történetek.

- Hogy kerültek a népmesék a könyvekbe? Eleinte rátermettebb emberek jegyezték le őket, akik felfigyeltek egy-egy mesemondó különleges tehetségére, adottságára. Később már tudatosan kutatták és gyűjtötték is a meséket, lejegyezték őket, hangfelvételt készítettek. Voltak olyan mesegyűjtők is, akik a hallott meséket át is írták, sokszor leegyszerűsítették és

egyre inkább a gyerekeknek szóló műfajjá alakult. Ezt a tevékenységet folytatta pl. Benedek Elek, Arany László, Illyés Gyula, akiktől a mai gyerekek is sok mesét ismernek.

A Népmese napját szeptember 30-án, Benedek Elek születésnapján tartjuk!

- Jankovics Marcell ötlete volt, hogy minden epizódnál egy-egy tájegység díszítőművészetét használják fel, amelyben az alkotókat Malonyay Dezső A magyar nép művészete című öt kötetes munkája ihlette meg a népi motívumok kidolgozására. Régen az emberek maguk készítették ruháikat kenderből vagy lenből, amit maguk is termesztettek és dolgoztak fel. A vásznakat maguk szőtték és hímezték. A parasztság kedvelte a zsúfolt díszítést, ami szerintük a gazdagságot szimbolizálta, míg a ritkás, kevés díszítés a szegénységet. A régi viseletek sok mindent elárultak viselőjükről: gazdag vagy szegény, férjezett-e vagy még leány, fiatal, öreg, özvegy, mindezt tükrözték a ruhák és a hajviselet is.
  Keressétek meg a pakkban a Magyar népviseletek c. könyvet, amelyből megismerkedhettek a különböző tájegységek öltözetével!

Mesetípusok

- Állatmese: olyan állatok szerepelnek benne, amelyek valamilyen emberi tulajdonsággal rendelkeznek. Gyakran valamilyen tanulsággal végződik a történet.
- Tündérmese: csodás lények és csodás tettek alakítják a történetet, jellemző meseelemek az átváltozások, varázseszközök, mágikus számok.
- Csalimese: rövid, beugratós mese, a népmesékhez hasonlóan kezdődik, ugyanúgy kalandokban bővelkedik, de egy váratlan fordulattal a befejezés a várakozással ellentétes hatást kelt.
- Bolondmese: bizonyos tulajdonságokat, helyzeteket kifiguráz, célja a megnevettetés, szórakoztatás. Hazugságmesének is hívjuk ezeket.

ÖTLETEK KÖNYVTÁRMOZIS FOGLALKOZÁSOKHOZ

Témajavaslatok

- műfaji sajátosságok, mesetípusok: tündérmesék, állatmesék, bolondmesék
- legismertebb mesei fordulatok, formulák
- mesehősök és jellemzőik
- jellegzetes mesei helyszínek
- népi kismesterségek, egyéb foglakozások megjelenése a mesékben

Mondókák

Mese, mese, meskete, jer ide most ízibe!

Mesét mondok, rontom-bontom,
Boldog vagyok, nincsen gondom.
Elszállok, de visszatérek,
S megfogom a kis kezed,
Ott lakozom a szívedben,
Éldegélek majd veled.
Repülök a lelked egén, átölellek téged,
Mese vagyok, hozzád megyek,
Én leszek a vendéged.

Mese, mese, tarka mese,
nem igaz tán a fele se?
Fele igaz, fele álom,
ha elhiszed, azt se bánom.

Mese, mese, meskete
élt egy öreg emberke.
volt annak egy kutyája,
meg egy fehér macskája.
kimentek az erdőbe, s
fát vágtak ott ízibe.
Haza vittek a sok gallyat,
S boldogan éltek s haltak

Csiteri, csutori csütörtök,
dinnyét evet az ördög,
bugyogójába rakta,
nem fért be a pokolba.
Öreg pásztor megfogta,
móresre tanította.

Gondolatok, tippek a mese elindításához

- A mesekezdés mindig arra utal, hogy egy nagyon távoli helyen játszódik a történet, térben és időben megfoghatatlan, csak a mese számára létező. Milyen mesekezdéseket ismertek? *Pl. hetedhét országon túl, az Óperenciás tengeren is túl, az Üveghegyen túl.*

- A mesék végének mindig pozitív végkicsengése van, a mesehős élete jobbra fordul, vágyai valóra válnak: a hős elnyeri jutalmát, a legkisebb fiú győzelme után segít szegény szülein, a jó megbocsát a rossz testvéreknek stb. Soroljatok ilyen mesezáró formulákat! *Pl. boldogan éltek, míg meg nem haltak.*

- A mesehős, ha útja során önzetlenül segített valakinek, az viszont segíti a válságos helyzetekben úgy, hogy mágikus erővel rendelkező tárgyat ad neki, különle-

ges képességű állatot szegődtet mellé, esetleg őt magát ruházza fel valamilyen titokzatos erővel, amelynek segítségével csodás tetteit végre tudja hajtani. Tudtok-e ilyen segítőket mondani a népmesékből? *Pl. furulya*, síp, fejsze, *ostor, bot, kard, táltos ló.*

- A meséknek visszatérő szereplői vannak, akik fel vannak ruházva jellemző tulajdonságokkal, mindig tudjuk kik a jók és kik a rosszak, pl.: jóságos tündérek, gonosz boszorkányok, hétfejű sárkányok és mindenféle sosem látott lények. Gyűjtsetek mesehősöket és azokat a tulajdonságokat, amelyek rájuk jellemzőek!

- Az események különleges helyszíneken játszódnak: ezüst szérűn, aranyerdőn, gyémánt erdőn, az égig érő fa tetején, az alvilágban stb. Biztos ti is ismertek meséket, ahol ilyen helyeken kell próbatételeiket kiállniuk a hősöknek!

- Régen bizonyos számoknak mágikus jelentést tulajdonítottak. Pl. úgy gondolták, ha bizonyos cselekvéseket háromszor megismételnek, a hatás annál eredményesebb lesz. Ezzel a motívummal gyakran találkozunk a mesékben is. Mondjatok erre példákat! Ahogy a próbatételek egyre nehezebbek, sokszor a számok is úgy változnak a mesékben: elsőre csak a háromfejű sárkánnyal kell megvívni, másodszorra már a hétfejűvel, s a legvégén a kilenc vagy akár huszonnégy fejű szörnyeteg várja ellenfelét. Melyek azok a számok, amelyekkel rendszeresen találkozunk a mesékben?

- Tudjátok-e mivel foglakozott a takács, a szűcs, a varga, a molnár, a kovács? Honnan kapta a nevét a kiskondás, a juhászlegény, a pásztorfiú, kisbojtár?

- A mesék visszatérő szereplője a szegénylegény, aki gyakran testvérei közül a legfiatalabbként indul el szerencsét próbálni. A hosszú útra mindig visz tarisznyát magával, amit különböző finomságokkal pakol meg. Melyek azok a tipikus ételek, amelyek a népmesékben előfordulnak *(pogácsa, kenyér, szalonna, hagyma, kalács stb.)?* Ti milyen finomságokat pakolnátok be a „tarisznyátokba"?

- Ha benneteket megszólítana egyszer egy jóságos öreganyó vagy egy tündér, hogy teljesíti három kívánságotokat, mit kívánnátok?

- Milyen műfajt ismertek még, ami a meséhez hasonlóan született? (népdal) Milyen népdalokat ismertek?

Játékötletek

Az alábbi ötletek tetszőlegesen felhasználhatóak és bővíthetőek a jelenlévők életkorának és érdeklődésének megfelelően, a rendelkezésre álló idő és a „moziterem" adottságaihoz mérten.

„Jut eszembe…" – játék labdaadogatással: körbeülünk a gyerekekkel és labdát adunk/dobunk egymásnak. A foglalkozást vezető elindítja a sort: pl. *nekem a mesékről a királylány jut eszembe – nekem a királylányról egy palota jut eszembe…* és a gyerekek folytatják, míg legalább egyszer végig nem ért a kör.

Próba – A népmesékben a szerencsét próbáló hősnek gyakran próbákat kell kiállnia, hogy legyőzze ellenfelét és elnyerje méltó jutalmát. Most ti is próbára tehetitek tudásotokat! (Készíthetünk a játékhoz kis sárkányfejeket, amelyeket felteszünk pl. egy mágnes/parafatáblára, majd egy-egy feladat sikeres elvégzése után egyenként leszedünk!)

Seregválasztó – Kiválasztunk 2-3 gyermeket, akik katonákat toboroznak, úgy, hogy sorban mondanak meseszereplőket egy-egy meséből (a népmesék köréből) a többiek pedig találgatnak. A helyükön ülő gyerekeknek kell kitalálniuk, hogy melyik mesében szerepelnek a felsorolt szereplők. Akinek a meséjét kitalálják, mögé állnak. Az győz, aki a legtöbb katonát toborozta. Készíthetünk egy koronát, amit a győztes fejére teszünk!

Ki vagyok én? – Szókártyákat készítünk meseszereplőkkel, helyekkel, tárgyakkal stb. és egy-egy kártyát felrögzítünk a gyerekek homlokára úgy, hogy azt ő ne láthassa! Körbeülnek a szókártyával a homlokukon és állításokat mondanak egyesével a szereplőkről, amelyek alapján ki kell találniuk, hogy mi olvasható az ő kártyájukon.

Összekevert mondatokat állítsunk időrendi sorrendbe egy konkrét mesével kapcsolatban (amit levetítettünk vagy elolvastunk): papírcsíkokra írt mondatokat rejtsünk el egy dobozban vagy zsákban, majd a gyerekek egyesével kihúznak egyet-egyet, felolvassák és egymáshoz illesztik a mondatokat úgy, hogy a végén kialakuljon a helyes sorrend.

Mi történt volna ha…? – Fejezzétek be a mesét másképpen! A levetített vagy felolvasott meséhez más befejezéseket is kitalálhatunk, mindenki mondja el saját verzióját!

A mese dramatizálása: válasszanak ki a gyerekek egy számukra kedves jelenetet a meséből és játsszák el vagy mutassák be állóképpel!

- A népmeséknek sok jellemzője van, ilyenek a mesekezdő/befejező és egyéb formulák, amelyek igen változatosan vissza-visszaköszönnek a szövegekben. Ha ismeritek, egészítsétek ki ezeket a mondatokat:

  Egyszer volt, hol .....

  Hol jársz erre, ahol a ..... se jár.

  Boldogan éltek, míg .....

  A király neki adta a lányát és fele .....

  Szerencséd, hogy ..... szólítottál.

  Az öregasszonynak annyi gyereke volt, mint a ..... lika.

  Jó tett ..... jót várj!

  Adjon isten ..... felséges királyatyám!

- A mesékben sokszor képtelen dolgok történnek, vagy olyanok, amelyek különös furfangra, agyafúrtságra utalnak. Mit jelenthet az, hogy:
  „hozott is meg, nem is", „jött is meg nem is"
  Olvassátok el *A bíró okos lánya* című mesét!

- Mit jelentenek ezek a szavak: *izibe, javasasszony, hacuka, garas, haramija, fuszulyka, gerlice, kend, keszkenő, marcona, pikula, mennyegző, kelengye, lóca, ördöngös, szuszék, guzsaly*

- Találjatok ki ti is mesét! Egy népmesét vegyetek alapul és a szereplőket helyettesítsétek újakkal. Valaki elkezdi a történetet, a többiek pedig bekiabálnak különböző szavakat, amelyeket a mesélőnek bele kell fűznie a történetbe. Ha a mesélő kifárad, le lehet cserélni. Használhatjátok az ismert mesei fordulatokat, illetve előre megbeszélhetitek az egyes fordulópontokat. Ez segít megtartani a mese keretét.

- Énekkel egybekötött játékok: pl. *„Itt ül egy kis kosárban királynénak leánya..."*; *„Most viszik, most viszik Danikáné lányát..."*; az *„Egyszer egy királyfi"*-t nagyobb gyerekekkel el is lehet játszani: kiválasztunk egy fiút, ő lesz a kocsis legény és a királyfi is váltakozva, és két lányt, a kosárkötő lányát és a gazdag bíró lányát. Míg a gyerekek a lánykérés történetét éneklik, a szereplők meg is jeleníthetik.

- Készítsünk szókártyákat meseszereplőkkel és a rájuk jellemző tulajdonságokkal, amelyeket össze kell párosítani. (Lásd: melléklet)

királykisasszony	világszép
sárkány	hétfejű
boszorkány	csúf
ördög	furfangos
legény	szegény
király	öreg
paripa	táltos
bárány	aranyszőrű
kastély	kacsalábon forgó
juhász	csillagszemű

Kreatív ötletek

Mesetérkép – egyénileg vagy csoportosan

Készíthetünk mesetérképet egy adott meséről: a gyerekek kiválasztanak egy-egy jelenetet, amit lerajzolnak és a végén összeillesztjük a képeket. Fontos, hogy a kulcsjelenetek elkészüljenek, az se baj, ha egyre több variáció is készül. Másik megoldás, hogy egy nagy kartonra dolgoznak egyszerre maximum öten, és közösen készítik el a képet.

Különböző technikákat alkalmazhatunk: rajzolás, festés, montázs, kollázs stb.

- Papírgurigából készíthetünk várkastélyt vagy akár tűzokádó sárkányt.

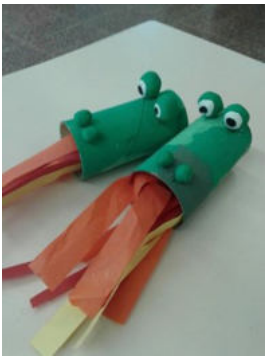

- Rajzold meg a királylány arcát! Egészítsd ki a palota bástyáját! (Lásd melléklet)

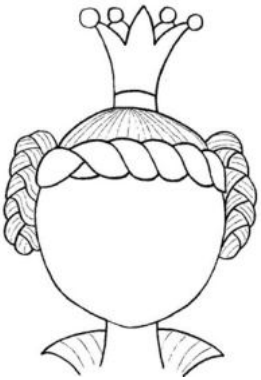

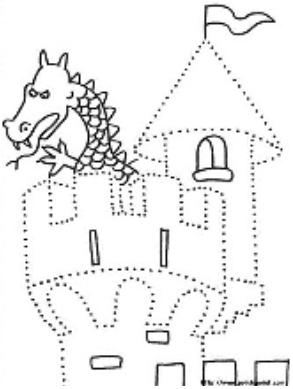

- Színezd ki a várkastélyt úgy, hogy a számoknak megfelelően használod a színeket! (Lásd: melléklet)
  1= világoskék
  2= sötétkék
  3= világos zöld
  4= rózsaszín
  5= piros
  6= szürke
  7= barna
  8= sötétzöld
  9= sárga

- Ördögfej készítés: papírtányért tetszőlegesen dekorálhatunk, festéssel, ragasztással, vagy készíthetünk spatula bábot!

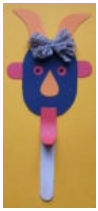

- Tervezd meg a koronádat! Rajzold le, hogy milyen koronát szeretnél, ha te lennél a mesebeli királylány vagy királyfi! A terv alapján el is készítheted!
- Ma már nem hordunk tarisznyát, mikor világgá megyünk, sokkal inkább mobiltelefont viszünk magunkkal. Tervezz mobiltokot népi motívumokkal, használd segítségül a pakkból a *77 magyar népi játék* című könyvet, amelynek a 77. oldalán találsz hozzá utasítást! Vigyázz, mágikus szám!

- Paprikából Jancsika: hajtogatással vagy ragasztással elkészíthetjük Jancsikát. Miközben kihajtogatjuk, mondjuk el a mondókát!

  Tulipánból paprika,
  paprikából Jancsika,
  Jancsikából kiskirály,
  kiskirályból tulipán.

Felhasznált irodalom, forrásjegyzék:

Életrajzok és fotók:

- Jankovics Marcell == Veress József (szerk.): Magyar Filmlexikon, 1. kötet. – Budapest : Magyar Nemzeti Filmarchívum, 2005. – p. 444–446.
- Jankovics Marcell életrajza == www.forrasgaleria.hu/hu/artist/jankovics_marcell/bio (2017.05.21.)
- Jankovics Marcell fotó == www.mma.hu/web/en/regular-members#Jankovics Marcell (2017.05.21.)
- Mikulás Ferenc == Veress József (szerk.): Magyar Filmlexikon, 1. kötet. – Budapest : Magyar Nemzeti Filmarchívum, 2005. – p. 715–716.
- Mikulás Ferenc == www.bacstudastar.hu/mikulas-ferenc (2017.05.21.)
- Mikulás Ferenc fotó == hiroskozpont.hu/hireink/rendezvenyhirek/hiros-kecskemetiek-2017-januar (2017.05.21.)

Érdekességek:

- Gáborján Alice: Magyar népviseletek. – Budapest : Corvina kiadó, 1969.
- Kovács Ágnes: Népmese, Népmesekutatás == Ortutay Gyula (főszerk.): Magyar Néprajzi Lexikon, 3. kötet. – Budapest : Akadémiai Kiadó, 1980. – p. 739–741.
- Kósa László – Szemerkényi Ágnes: Apáról fiúra. Néprajzi kalauz. – Budapest : Móra Könyvkiadó, 1973.
- Nagy Ilona: A Grimm meséktől a modern mondákig : folklór tanulmányok. – Budapest : L'Harmattan, 2015.
- Vincze Tímea: Népmeseszótár. – Budapest : Terraprint kiadó, 1997.
- Voigt Vilmos: Mese. == Voigt Vilmos (szerk.): A magyar folklór. – Budapest : Osiris, 1998. p. 221–231., 236–237., 242–248.
- http://magyarnepmesek.eu/news/show (2017.05.21.)

KönyvtárMozis települések Baranyában

1. Almamellék
2. Bánfa
3. Bár
4. Baranyajenő
5. Baranyaszentgyörgy
6. Bezedek
7. Bicsérd
8. Botykapeterd
9. Bürüs
10. Csányoszró
11. Diósviszló
12. Drávafok
13. Dunaszekcső
14. Erzsébet
15. Gödre
16. Görcsönydoboka
17. Hegyszentmárton
18. Homorúd
19. Hosszúhetény
20. Kárász
21. Kátoly
22. Kétújfalu
23. Kisbeszterce
24. Kisharsány
25. Kisherend
26. Kisjakabfalva
27. Kiskassa
28. Kővágószőlős
29. Magyarlukafa
30. Magyarmecske
31. Majs
32. Mánfa
33. Márfa
34. Martonfa
35. Máza
36. Mecseknádasd
37. Mindszentgodisa
38. Mozsgó
39. Nagydobsza
40. Nagynyárád
41. Nagypall
42. Nagypeterd
43. Oroszló
44. Palé
45. Patapoklosi
46. Pellérd
47. Pogány
48. Szava
49. Székelyszabar
50. Szentlászló
51. Szilágy
52. Tótszentgyörgy
53. Újpetre
54. Varga
55. Villánykövesd
56. Vokány
57. Könyvtárbusz 1.
58. Könyvtárbusz 2.

FILMPAKKOK GYEREKEKNEK

A fecske meg a szalmaszál
A hazudós egér
A hetvenkedő sün
A kevély kiskakas
A Pál utcai fiúk
A walesi bárdok
Boltosmesék
Magyar népmesék I.
Mesék Mátyás királyról
Mesél a kő
Mondák a magyar történelemből
Rege a csodaszarvasról
Szent Péter esernyője
Szörnyeteg Lajos jaj de álmos
Vacskamati virágja
Vízipók-csodapók

FILMPAKKOK FELNŐTTEKNEK

A Pendragon legenda
Állami Áruház
Az ötödik pecsét
Csinibaba
Hyppolit, a lakáj
Macskajáték
Megáll az idő
Mephisto
Moszkva tér
Régi idők focija
Rokonok
Szamárköhögés
Szegénylegények
Szerelem
Szindbád
Tízezer nap